

Irma Sulkusen teos koostuu 13 artikkelista, jotka on kirjoitettu vuosien 1978 ja 1991 välisenä aikana. Osa on julkaistu aiemmin ja osa on ennen julkaisemattomia. Artikkelit on ryhmitelty kolmen otsikon alle. En seuraa arvioinnissani tätä jaoteltua, vaan profiloin Irma Sulkusen tutkijan kuvaa seuraamalla, miten hänen ajattelunsa on naistutkimuksesta ajallisesti muotoutunut. Tässä suhteessa Irma Sulkusen artikkelit voi jakaa karkeasti kahteen ryhmään, niihin, jotka on kirjoitettu vuosina 1978–1985, ja niihin, jotka on kirjoitettu aivan viime aikoina, vuosina 1990–1991. Vuonna 1988 julkaistu Liisa Eerikintyttären, Mandi Granfeltin ja Miina Sillanpään elämäkertapohjainen sinänsä mielenkiintoinen analyysi ei sijoitu selkeästi tähän jaoteltuun.

Irma Sulkusen varhaisimpien kirjoitusten keskeisenä huolenaiheena on, että naisasialiike on saanut tutkimuksessa aivan liian suuren huomion osakseen, jolloin syntyy vaikutelma, että koko naisliike redusoituu naisasialiikkeen. Irma Sulkunen perustelee kantaansa osoittamalla, että naisasialiikkeessä on ollut mukana vain kourallinen naisia, kun taas monissa muissa nais- ja sekajärjestöissä on ollut mukana hyvin paljon naisia. Liikkeen eri fraktioiden merkitystä arvioidaan siten osallistujien määrän perusteella. Irma Sulkunen asettaa kyseenalaiseksi myös tulkinnan, jonka mukaan naisasiajärjestöt

ovat toimineet naisten vapautumisen kärkijoukkona.

Varhaisissa kirjoituksissaan Irma Sulkunen jäsentää siten jännitettä, jonka toisena osapuolena on naisasialiike ja toisena osapuolena muu naisliike. Edellinen edustaa porvarillisuutta tai keskiluokkaa, jonka naiset ajavat pikemminkin oman luokkansa etuja kuin laajaa emansipaatiota. Jälkimmäinen kiinnittyy puolestaan työväenluokkaan tai pieniin ihmisiin, joiden emansipaationäkemykset tuntuvat olevan jotenkin aidompia ja vilpittömämpiä kuin porvarisnaisten itsekkäät emansipaatiohalut.

Naisasialiikkeen arvio perustuu keskeisesti tähän vastakkainasetteluun. Tämä paljastuu monella tavalla Irma Sulkusen tulkinnoista. Hän esimerkiksi kehottaa tutkijoita paneutumaan entistä paljon huolellisemmin siihen historialliseen tilanteeseen, jossa naisten emansipaatiopuhe on muotoutunut. Periaate on hyvä, mutta sitä pitäisi soveltaa kaikkiin naisliikkeen fraktioihin.

Historiayhteyden tärkeydestä puhuessaan Sulkunen vetoaa ”tavallisten” naisten elämämaailmaan, jonka naistutkijat ovat analyseissaan unohtaneet. Sen sijaan naisasianaisten emansipaatiotietoisuutta arvioidessaan hän unohtaa vedota siihen historialliseen kontekstiin, jossa tuo tietoisuus on syntynyt. Mikäli Sulkunen olisi näin tehnyt, hän olisi myös ymmärtänyt, että porvarillisten naisasianaisten universaalisuutta tavoitteleva

emansipaationäkemyks perustui 1800-luvulla muutenkin paljon esillä olleeseen tulkintaan luonnonoikeudellisesta kansalaisuudesta. Juuri tässä tulkinnassa syntyi myös näkemys lineaarisesti etenevästä evolutionistisesta emansipaatiosta, joka aikanaan päätyy täyteen toteutumiseensa. Naisasialiikkeen Sulkusen mielestä vääraltä tuntuva vapautumiskäsitys on siten sitäkin mahdollista ymmärtää, jos ottaa huomioon sen historiallisen tilanteen, jossa liike syntyi. Universaalisuus ei ole tällöin sellaista ylihistoriallisuutta, jolla Sulkunen sitä luonnehtii, vaan joissakin historiallisissa oloissa syntynyt tapa käsittää vapauden luonne.

Jos naisasialiike on Irma Sulkusen varhaistuotannon suuri ongelma, niin myöhemmin sellaiseksi tulee naistutkimus. Varhaistuotannosta (1983) löytyy kuitenkin yksi artikkeli (Naishistoria vai naisnäkökulma historiaan?), jossa Sulkunen ottaa myönteisen kannan naistutkimukseen. Tässäkin hän varoittelee sen erillistämistä, mutta oleellista on myös usko siihen, että naistutkimuksella tai kenties oikeammin sanottuna naisnäkökulmalla on itse asiassa valtava emansipatorinen tehtävä suoritettavanaan. Kysymys ei ole sen vähemmästä kuin tieteen valtaparadigman, historiakuvan, ihmiskuvan ja rakenteiden täydellisestä purkamisesta. Tässä suhteessa naisnäkökulma voi olla suunnan näyttäjänä, avainasemassa ja

omanatuntona, kuten Sulkunen toteaa. Tulkinta poikkeaa kovasti siitä, minkä Sulkunen muuten esittää naisaliikkeenä ja myöhemmin naistutkimuksesta. Näille hän ei suo edelläkävijän asemaa.

Myöhäistuotannossa Irma Sulkusen kritiikin pääasiallisena kohteena on siis naistutkimus. Tässä vaiheessa hänen vihaisuutensa myös tihenee ja kieli elävöityy värikkääksi ilotulitukseksi. Vastakkain eivät asetu nyt naisaliike ja muu naisliike, vaan naistutkimus ja Irma Sulkunen. Tällaisen vaikutelman saa, koska hän ei viittaa kertaakaan muihin naistutkimuksen kritikoijiin. Tällaisia löytyy sekä kotimaasta että ulkomailta. Itse asiassa aihetta koskeva kirjallisuus on varsin laaja.

Irma Sulkusen kritiikki kohdistuu feminismiin sitoutuneeseen, tunnustukselliseen naistutkimukseen. Sille on ominaista se, että historiakuva rakennetaan tästä hetkestä ja vieläpä feminismistä käsin ja että historia nähdään evoluutiona, lineaarisesti ja jatkuvasti etenevänä prosessina. Siinä politiikka kytetään tieteeseen ja tehdään jyrkkä ero feministien (meidän) ja ei-feministien (muiden) välillä. Ongelmana on myös se, ettei feministisessä naistutkimuksessa tehdä avoimesti selkoa, mitä naiseudella, tasa-arvolla, pehmeydellä ja itsensä toteuttamisella tarkoitetaan. Harhaan on menty senkin vuoksi, että feminismillä on liian likeiset suhteet valtioon (valtiofeminismi) ja että se pyrkii eristymään liaksi (ghettoutuminen).

Irma Sulkusen oma ratkaisu jäsentyy seuraavista tekijöistä. Lineaarisen muutoksen sijaan

hän korostaa muutoksen sykliisyyttä ja katkoksen samoin kuin murrosten merkitystä. Myös aikalaistajuntaa hän pitää tärkeänä samoin kuin sitä, että tutkija paljastaa oman historiänäkemyksensä. Suuren merkityksen hän antaa lisäksi teorian ja empirian saumattomalle yhteisen nivomiselle. Kaikki nämä ovat varteenotettavia vaateita mille tahansa tutkimukselle, mutta arvioitaessa, miten hyvin naistutkimuksessa on noudatettu näitä periaatteita, pitäisi esittää esimerkkejä konkreettisista tutkimuksista. Oma kokemukseni naistutkimuksen alaan kuuluvista tutkimuksista on se, että niissä toteutetaan vaihtelevalla tavalla Irma Sulkusen perään kuuluttamia periaatteita.

Eräänlaiseksi naistutkimuksen kritiikkiä kokoavaksi teemaksi teoksessa nousee vaatimus, että naistutkimus ei saa eristyä muusta tieteestä. Vaatimus huipentuu Kristiina-Instituutin kritiikissä. Naistutkimusinstituutteja Sulkunen pitää ratkaisuna, joka sinetöi lopullisesti naistutkimuksen kohtalon. Erillisyyden institutionalisoiminen lukitsee hänen mukaansa naistutkimuksen paikoilleen, jolloin sillä ei ole enää kehittymismahdollisuuksia.

Irma Sulkusen tekemä analyysi on monin paikoin sattuvaa, vaikka analyysin arviointia vaikeuttaa suuresti se, että Sulkunen ei esitä evidenssiä kritiikkinsä pohjaksi. Hän siis syyllistyy itse siihen historiatomuuteen, josta hän syyttää muita naistutkimuksen tekijöitä. Tästä huolimatta teos on tärkeä. Siinä käsitellään sellaisia kysymyksiä, joihin on Suomessa kiinnitetty vain vähän huo-

miota. Muualla niitä koskevia pohdiskeluja on julkaistu runsaasti, mikä ei valitettavasti näy Irma Sulkusen tekstistä. Naistutkimuksen sisäistä kritiikkiä on toki Suomessakin ollut, mutta se on kohdistunut pääasiassa tasa-arvotutkimukseen, jossa tasa-arvon mittapuuksi on otettu mies.

Vaikka Irma Sulkunen valittelee teoksessaan, ettei vastaavirtaan kulkevan kannanotot pääse naistutkimusta koskevan keskustelun aineksiksi, tosiasia on, että hänen ajatuksilleen ei ole käynyt aivan näin. Teoksen tiimoilta on järjestetty keskustelutilaisuuksia, joissa on ollut runsaasti väkeä paikalla. Ja ovat teoksen kannanotot päässeet myös tiedotusjulkisuuteen. Totta on kuitenkin sekin, etteivät naistutkijoiden ristiriitaiset näkemykset oikein tahdo päästä yhteiseen ja avoimeen keskusteluun. Sitä suorastaan vältellään, paitsi varta vasten järjestetyissä tilaisuuksissa, joissa keskustelu on kuitenkin helposti kärjistyntä juupas-eipäs-kinailuksi.

En tiedä, olisiko tilanne tässä suhteessa toisenlainen edes silloin, jos naistutkimuksen kritiikki ei olisi niin totaalinen kuin se Irma Sulkusella on. Hänen suosikkisanojaan on ”purkaminen”, jolla hän yrittää päästä naistutkimuksen jähmettävästä esiolettamuksista. Kaikki on siis purettava, jotta uutta voitaisiin rakentaa. Samassa tarkoituksessa Sulkunen puhuu kaiken pääläelleen asettamisesta, ikään kuin ongelmat ratkeaisivat totaalisella muutoksella. En usko siihen, niin kuin en usko niihin feministisiin kaavailuihin, joiden mukaan feministinen tietoisuus muuttaa kaiken tässä

maailmassa. Totaalinen muutos on yksinkertaisesti mahdollon, paitsi ajatuksena. Kaiken purkamisen ja päälaelleen asettamisen ohella Irma Sulkusen analyysia sävyttää pyrkimys pudottaa korokkeelta sekä naisasialiike että naistutkimus, jotka ovat – hänen tulkintaansa vapaasti soveltaen – tutkimuskäytännöissä etabloituneet itsetietoisiksi kuningattariksi.

Irma Sulkusen teos osoittaa, että naistutkimus on tuottanut itsekin omat ”ulkopuolisensa”. Tilanne on uusi sen vuoksi, että aiemmin naistutkimuksen ulkopuolinen viittasi jo alun pe-

rin tuon kentän ulkopuolella oleviin. Nyt ulkopuolisuus tai tunne siitä voi syntyä myös naistutkimuksen sisällä. Irma Sulkusen omat kokemukset kannattaa ottaa yhtä vakavasti kuin feminismissä on kehoitettu ottamaan naisten henkilökohtaiset kokemukset. Jonkun kengässä on siis kivi, joka hier-tää. Ja totta viekään on hyvä, että tämä joku kertoo siitä. Seuraavaksi kannattaa kuitenkin tarkastella lähemmin ja konkreettisemmin, minkälais-ta suomalaisen naistutkimuk-sen kirjo on todellisuudessa ol-lut. Naistutkijat itse väittävät, ettei Irma Sulkusen arvio siitä

pidä paikkaansa. Ohjelmallisen kritiikin esittäjien kannat-taa myös näytää konkreetti- sesti, minkälaisista naistutki- muksesta tulee, kun sitä teh-dään ”oikein”. Tässä suhteessa odotan kiinnostuneena Irma Sulkusen tulevia tekstejä.

IRMA SULKUNEN
RETKI NAISHISTORIAAN
HELSINKI: HANKI JA JÄÄ,
1991

RIITTA JALLINOJA

KANSA MAISTELI – MIEHET KERTOVAT

Suuri pikkukaupunki Tampere on tullut maankuuluksi monen monituisesta asiasta. On Särkänniemeä ja Näsinneulaa. On Pekka Paavolaa ja Sulo Aittoniemeä. On Lenin-museo ja ”Punainen yliopisto”. Mutta on myös ravintola Tillikka, joka lienee yksi legendaarisimpia paikkoja ja juottoloita Kosmosen ohella. Tai ainakin oli. Se oli monelle paikkakuntalaiselle jollei nyt koti, niin ainakin olohuone. Monelle paikkakunnalla opiskelleelle tai muulle käypäläiselle tuttuakin tutumpi. Asiakaskoostumuk-seltaan se ei ollut niin suppea ”kulttuuriravintola” kuin Kosmos. Siellä käytiin älyllis-

asenteellista asemasotaa yli sosiaalisten rajojen. Siellä tehtiin verbaalisia puhdetöitä ja juopoteltiin, kukin seuransa ja taipumustensa mukaan.

Siellä käyneiden puheista voi päätellä, että siinä oli sel-laista yhteiskokemusta, jota voi verrata isiemme sukupol- ven yhteiseen kokemukseen ”Siellä jossain”. Kokemuksista puhutaan tai vaietaan. Mutta nuoruus siellä meni. Sekä Tilli-kassa että rintamalla. Osa pa-lasi ja osa jäi sille tielleen.

Hannu Hirvikosken kirjassa eletään 1970-lukua, jolloin selvästi näkyivät kapakan sisäiset ryhmytykset. Oli omat kantapeikkonsa, värvättynsä,

asevelvollisensa ja intomieli-set viinapalooatetta potevat sekä muuten vain istuvat ih-mettelijänsä. Luonnehdinnat ovat paljolti kiinni siitä, miten hienosti sanoen rekrytoiduttiin ”viinavapausaatteeseen” ja miten kiinteästi siihen sitten aikaa myöten liitettiin. Monille siitä tuli koko elämää jäsentävä kello ja kalenteri niin kuin kir-jan kuvaamalle porukallekin. Tästä kirjan porukasta usein paikassa vierailut tunnistaa melkoisen osan ns. kulttuuri-pöydissä (termi kirjailijan) istuvista, vaikka jotenkin on yritelty piilotella henkilöitä värit-tämällä ja nimiä muuttamalla tunnistamattomiksi. Tässä